

NGHỆ THUẬT SỬ DỤNG THÀNH NGỮ TRONG CÁC DIỄN NGÔN BÌNH LUẬN TRÊN BÁO NHÂN DÂN ĐIỆN TỬ

PHẠM THỊ HOA (*)

NGUYỄN THANH AN (**)

Tóm tắt: Thành ngữ là tinh hoa của trí tuệ và ngôn ngữ dân tộc, vừa mang đậm tính dân tộc, vừa giàu giá trị biểu trưng. Việc sử dụng thành ngữ trong các diễn ngôn bình luận chính trị đúng chỗ và hợp lí có thể đem lại hiệu quả ngữ dụng cao, góp phần tác động mạnh mẽ đến nhận thức và mỹ cảm của độc giả. Bài viết nghiên cứu việc sử dụng thành ngữ trong các diễn ngôn bình luận chính trị trên báo Nhân dân điện tử, tìm hiểu cách thức cũng như hiệu quả dụng học của việc sử dụng thành ngữ trong vấn đề tác động công chúng và hiệu quả của truyền thông.

Từ khóa: Thành ngữ; biểu trưng; dụng học; diễn ngôn.

Abstract: Idiom is the illustration of national intelligence and language, which is rich in national values and symbolic meaning. Proper use of idioms in political speech is effective in influencing readers' cognition and attitude. This article studied the use of idioms in political speech on Nhan Dan online newspapers to understand the means and effectiveness of idiom usage in public persuasion.

Keywords: Idiom; symbol; usage; political speech.

Ngày nhận bài 12/01/2019; Ngày sửa bài: 16/3/2019; Ngày duyệt đăng bài: 29/6/2019.

1. Dẫn nhập

Báo Nhân dân điện tử (nhandan.com.vn) là một kênh thông tin quan trọng trong hệ thống báo điện tử Việt Nam, với lượng độc giả tương đối lớn và đa dạng về lứa tuổi, trình độ, lĩnh vực chuyên môn, góp phần đáp ứng nhu cầu tìm hiểu thông tin của con người trong thời đại mới của nền văn hóa tri thức. Để đáp ứng yêu cầu truyền thông và truyền tải thông tin nhanh nhất đến bạn đọc, những người làm báo không chỉ chú trọng đến việc cung cấp thông tin, mà còn chú trọng đến các phương tiện ngôn ngữ biểu đạt thông tin sao cho đảm bảo vừa giàu hình ảnh, hàm súc, vừa tường minh, khúc chiết. Một trong những

phương tiện biểu đạt ngôn ngữ báo chí là thành ngữ - những hóa thạch sống của văn hóa dân gian, giàu tính ẩn dụ và biểu trưng, giúp người làm báo phản ánh các tầng nghĩa đa dạng của thông tin báo chí. Trong ngôn ngữ báo chí, người viết thường sử dụng thành ngữ để làm cho lời văn sinh động, tạo ấn tượng sâu sắc đối với độc giả.

2. Việc sử dụng thành ngữ trong các diễn ngôn bình luận trên báo Nhân dân điện tử

Qua khảo sát 120 bài viết trên báo

(*) ThS., Giảng viên Bộ môn tiếng Trung, Học viện Y Dược học Cổ truyền Việt Nam

(**) ThS., Giảng viên Bộ môn tiếng Trung, Học viện Y Dược học Cổ truyền Việt Nam

Nhân dân điện tử nhandan.com.vn tại chuyên mục *Bình luận quốc tế*, chúng tôi tìm được 54 thành ngữ. Các tác giả có xu hướng lựa chọn thành ngữ trong các diễn ngôn bình luận nhằm thể hiện các ý kiến mang tính bình luận, thể hiện chính kiến, quan điểm cá nhân hoặc những ý đúc kết, thể hiện hàm ý sâu sắc. Hàm ý mà các thành ngữ được sử dụng trong chuyên mục *Bình luận quốc tế* mang ý nghĩa tích cực khi thể hiện quan điểm tán đồng, đồng thuận; mang ý nghĩa tiêu cực khi thể hiện quan điểm phản bác, phê phán theo tiêu điểm của bình luận. Nhằm tăng tính biểu cảm cho phần nội dung bài báo, các tác giả thường vận dụng thành ngữ để tạo tính hàm súc cho bài viết, đồng thời tăng tính hình tượng bởi giá trị hàm ngôn mà thành ngữ mang lại.

2.1. Các thành ngữ mang ý nghĩa biểu trưng tích cực trong diễn ngôn bình luận

Các thành ngữ mang ý nghĩa biểu trưng tích cực trên báo Nhân dân điện tử thường được sử dụng trong các bài viết thể hiện quan điểm tán đồng, đồng thuận với sự kiện, nhân vật là chủ thể của diễn ngôn bình luận. Với các bài bình luận có chủ đề liên quan đến đàm phán thương mại, chính sách, khi bài viết bình luận về những tín hiệu lạc quan trong đàm phán giữa các bên, các tác giả thường sử dụng những thành ngữ mang ý nghĩa tích cực, miêu tả sự thuận lợi của tiến trình như: *xuôi chèo mát mái*; *thiên thời, địa lợi*; *dấu xuôi đuôi lọt*...

Ví dụ:

[1] *Việt Nam đã nỗ lực để các cuộc thảo*

luận liên quan CPTPP diễn ra "xuôi chèo mát mái" tại Đà Nẵng⁽¹⁾.

[2] *Một điểm đáng chú ý là tiến trình đàm phán, ký kết CPTPP đang dừng trước "thiên thời, địa lợi" khi vòng tái đàm phán NAFTA lần thứ sáu cũng đang xuất hiện những tín hiệu tích cực⁽²⁾.*

[3] *Truyền thông và dư luận châu Âu đã lên tiếng ủng hộ "giai đoạn chuyển tiếp" 21 tháng nêu trên và kỳ vọng tiến trình đàm phán Brexit thời gian tới "dấu xuôi, đuôi lọt"⁽³⁾.*

Các thành ngữ trên đều biểu trưng cho sự hanh thông, thuận lợi, mọi việc diễn ra đều trôi chảy như gặp thời vận, tạo nên những tín hiệu lạc quan trong việc thúc đẩy mối quan hệ giữa các bên. Thêm nữa, các đàm phán về chính trị đôi khi diễn ra rất căng thẳng bởi các bên phải cùng thỏa thuận đi đến sự đồng thuận trên nhiều mặt, nhiều phương diện.

Trong các tiến trình đàm phán liên quan đến các vấn đề về quốc gia, dân tộc, các tác giả xem cuộc đàm phán giống như một cuộc hành trình, có khởi điểm, diễn tiến, xung đột, mâu thuẫn, tháo gỡ và về đích. Sự đồng thuận thường được nhắc đến bằng với thành ngữ ẩn dụ "*đồng sàng dị mộng*" (dùng kết hợp với từ "không") để thể hiện dạng phủ định, hay nhấn mạnh

⁽¹⁾ Đông Dương, *Tín hiệu lạc quan*, Thứ Tư, 24/01/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35373202-tin-hieu-lac-quan.html>.

⁽²⁾ Đông Dương, *Tín hiệu lạc quan*, Thứ Tư, 24/01/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35373202-tin-hieu-lac-quan.html>.

⁽³⁾ Thăng Long, *Thách thức sau "bước ngoặt"*, Thứ Tư, 21/03/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35853202-thach-thuc-sau-buoc-ngoat.html>.

kết quả của sự đồng thuận, đồng lòng, cùng chí hướng. Ví dụ:

[4] Tuy nhiên, với những kết quả khá quan trọng đạt được ở hội nghị cấp cao cuối tuần qua, các thành viên EU trên thực tế đã đoàn kết để "tìm được sự đồng thuận trong chia rẽ". Điều này chứng tỏ rằng họ không "đồng sàng dị mộng" và cùng sẵn sàng đối mặt các khó khăn⁽⁴⁾.

Mong muốn của tất cả các bên liên quan khi tham gia đàm phán là mọi điều khoản đều được thông qua và chấp nhận, thuận buồm xuôi gió. Nếu có những trở ngại, vướng mắc thì cũng tìm cách tháo gỡ giống như cách người ta vượt qua "nút thắt cổ chai" trong cuộc hành trình để tiến về đích một cách thuận lợi, đúng dự kiến, ví dụ:

[5] Đàm phán Brexit đã vượt qua "nút thắt cổ chai" với việc thống nhất nhiều nội dung quan trọng và đạt được bước ngoặt về giai đoạn chuyển tiếp, tuy nhiên, chặng đường phía trước của Anh và EU không hề bằng phẳng⁽⁵⁾.

Ý nghĩa của thành ngữ "còn nước còn tát" là nỗ lực cứu vãn trong khi tình hình chưa đến mức phải chịu bất lực, buông xuôi; thành ngữ "có đi có lại" mang ý nghĩa thể hiện sự biết điều, tôn trọng, hiểu biết lẫn nhau; thành ngữ "đôi bên cùng có lợi" nói đến hiệu quả của lợi ích khi mà hai bên cùng tạo cho nhau, dựa trên sự tôn trọng và hiểu biết lẫn nhau. Các thành ngữ này, khi vận dụng vào ngữ cảnh của diễn ngôn bình luận chính trị đã phát huy các giá trị biểu trưng tích cực, thể hiện diễn biến tích cực, tốt đẹp của các mối quan hệ song phương. Ví dụ:

[6] Bất chấp việc Tổng thống Mỹ D.Trăm vừa tuyên bố rút khỏi thỏa thuận hạt nhân lịch sử với I-ran, các nước Liên hiệp châu Âu (EU) vẫn đang nỗ lực để cứu vãn thỏa thuận này với tinh thần "còn nước còn tát", đồng thời, tìm cách bảo vệ lợi ích của các doanh nghiệp EU đang làm ăn ở Tê-hê-ran⁽⁶⁾.

[7] Từ bây giờ, chúng ta hy vọng các mối quan hệ thương mại công bằng, và quan trọng hơn, là "có đi có lại" - Nhà lãnh đạo Mỹ đã hào hứng như vậy, khi nói đến nỗ lực "đòi lại công bằng" cho người lao động và doanh nghiệp Mỹ, khi tìm cách làm giảm thâm hụt thương mại của Mỹ với các đối tác...⁽⁷⁾

[8] Cả hai nước muốn chứng tỏ đã vượt qua sóng gió và tiến tới mối quan hệ lợi ích "đôi bên cùng có lợi"⁽⁸⁾.

2.2. Các thành ngữ mang ý nghĩa biểu trưng tiêu cực trong các diễn ngôn bình luận

Các thành ngữ mang ý nghĩa biểu trưng tích cực trên báo Nhân dân điện tử

⁽⁴⁾ Đức Việt, *Đôi sách của EU*. Chủ Nhật, 25/03/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35892102-doi-sach-cua-eu.html>.

⁽⁵⁾ Thăng Long, *Thách thức sau "bước ngoặt"*, Thứ Tư, 21/03/2018. <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35853202-thach-thuc-sau-buoc-ngoat.html>

⁽⁶⁾ Đồng Dương, *Còn nước còn tát*. Chủ Nhật, 13/05/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36382202-con-nuoc-con-tat.html>.

⁽⁷⁾ Sơn Ninh, *Thông điệp về xây dựng một nước Mỹ an toàn và mạnh mẽ*, Thứ Tư, 31/01/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35440902-thong-diep-ve-xay-dung-mot-nuoc-my-an-toan-va-manh-me.html>.

⁽⁸⁾ *Bước hợp tác mới*, Thứ Sáu, 19/01/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35333702-buoc-hop-tac-moi.html>.

thường được sử dụng trong các bài viết thể hiện quan điểm phản bác, phê phán theo tiêu điểm của bình luận trong diễn ngôn. Các thành ngữ dạng này thường góp phần nhấn mạnh quan điểm, chính kiến của người viết về những vấn đề, sự kiện được nhắc đến trong bình luận.

Trong các diễn ngôn bình luận trên báo Nhân dân điện tử, chính trị được xem giống như một cuộc hành trình, mà lộ trình của các chính trị gia đôi khi không phải lúc nào cũng thuận buồm xuôi gió. Trong các đàm phán chính trị, nhiều khi xảy ra chuyện bất đồng quan điểm, tranh cãi nảy lửa. Các bên phải đôi co, gây chia rẽ, mất đoàn kết mà chưa chắc đã đi đến hồi kết. Trong những bài bình luận như thế, các tác giả thường lựa chọn các thành ngữ mang ý nghĩa chỉ sự bất đồng, tranh cãi như: *tiếng bác tiếng chi; lời qua tiếng lại* để miêu tả một cách đầy hình ảnh tình trạng đôi co, nâng lên đặt xuống trong các đàm phán song phương. Ví dụ:

[9] *Bước sang năm 2018 này, triển vọng tự do thương mại toàn cầu dường như cũng không sáng sủa hơn khi ngay trong những ngày đầu của năm mới, các đối tác thương mại lớn như Mỹ, EU, Trung Quốc, Nga đã "lời qua tiếng lại" và cáo buộc nhau về nguyên tắc tự do thương mại, trong khi tiến trình đàm phán NAFTA vẫn "giậm chân tại chỗ"⁽⁹⁾.*

[10] *Trong khi những vấn đề gai góc tại bàn đàm phán NAFTA chưa được giải quyết, tại Hội nghị Diễn đàn Kinh tế thế giới (WEF) 2018 đang diễn ra tại Đa-vốt (Thụy Sĩ), giới chức Mỹ và Ca-na-đa đã "tiếng bác tiếng chi" về NAFTA⁽¹⁰⁾.*

Những mối quan hệ song phương giữa các quốc gia, vì thế, đôi khi rơi vào tình cảnh sứt mẻ, rạn nứt vì cảm cảnh "cơm chẳng lành, canh chẳng ngọt", ví dụ:

[11] *Với động thái nhằm xoa dịu lẫn nhau, hai đồng minh chiến lược trong NATO đang nỗ lực vượt qua những ngày tháng "cơm chẳng lành, canh chẳng ngọt"⁽¹¹⁾.*

Kết quả của các cuộc đàm phán chính trị hay thương lượng kinh tế, nếu đi theo lối nghịch chiều, ảnh hưởng đến lợi ích của các bên tham gia đàm phán có thể đem lại những hệ lụy khôn lường. Khi rơi vào tình trạng bất đồng sâu sắc, các bên sẵn sàng đưa ra các động thái để nhắc nhở, răn đe hoặc hành động trả đũa đối phương. Trong các diễn ngôn bình luận này, các tác giả thường lựa chọn các câu thành ngữ chỉ hành động phản ứng mang tính gay gắt, đáp trả quyết liệt như: *ăn miếng trả miếng; hòn đất ném đi, hòn chì ném lại...* để cho thấy tính chất hơn thua, quyết liệt trong mỗi trận chiến giữa các quốc gia. Ví dụ:

[12] *Các bên liên quan cũng cần kiểm chế, bởi bất cứ một động thái "ăn miếng trả miếng" đều có thể thổi đóm lửa nhỏ*

⁹ Thăng Long, *Rào cản của kinh tế toàn cầu*, Thứ Sáu, 26/01/2018. <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35396802-rao-can-cua-kinh-te-toan-cau.html>.

¹⁰ Thăng Long, *Rào cản của kinh tế toàn cầu*, Thứ Sáu, 26/01/2018. <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35396802-rao-can-cua-kinh-te-toan-cau.html>.

¹¹ Báo Hà, *Hàn gấn rạn nứt*, Thứ Ba, 05/06/2018. <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36614502-han-gan-ran-nut.html>.

của mâu thuẫn thành đám cháy lớn xung đột ở vùng đất này⁽¹²⁾.

[13] Cùng với những tuyên bố cứng rắn, các nước G7 cũng đã tuyên bố sẽ “**ăn miếng trả miếng**” trước chủ nghĩa bảo hộ của Mỹ⁽¹³⁾.

[14] Tuy nhiên, cuộc đối đầu giữa I-xra-ên và I-ran trong khu vực có lúc bị đẩy lên đỉnh điểm sau những vụ tiến công “**ăn miếng trả miếng**” giữa hai bên trên lãnh thổ Xy-rơ⁽¹⁴⁾.

[15] “**Hòn đất ném đi, hòn chì ném lại**”, để đáp trả việc Mỹ tăng thuế, Trung Quốc cho biết sẽ ngừng ưu đãi thuế cho 128 sản phẩm của Mỹ từ ngày 2-4⁽¹⁵⁾.

Với tiến trình đàm phán song phương hay đa phương tạo nên những mối bất hòa và hệ lụy kiểu như vậy, thì kết cục của đàm phán là các bên hoặc đi đến hồi kết và ca khúc khải hoàn, hoặc vẫn ở vào trạng thái ở vạch xuất phát, hoặc bế tắc và đi vào ngõ cụt, các thỏa thuận vẫn không đạt được. Các thành ngữ miêu tả trạng thái tiêu cực của mỗi quan hệ thường xuất hiện trong các diễn ngôn bình luận kiểu này như:

[16] Theo đó, 11 nước thành viên TPP, trong đó nổi bật là Nhật Bản, Việt Nam, Ô-xtrây-li-a... đã nỗ lực hết mình để hiệp định này không “**đi vào ngõ cụt**” và việc CPTPP được ký kết, có triển vọng thực thi trong năm tới, có thể xem là thắng lợi của những quốc gia ủng hộ tự do thương mại⁽¹⁶⁾.

[17] Tuy nhiên, sau bước tiến nêu trên, tiến trình đàm phán hầu như vẫn “**giậm chân tại chỗ**”, giới chức châu Âu cảnh báo rằng EU và Anh vẫn có nguy cơ không đạt được thỏa thuận⁽¹⁷⁾.

Tình trạng xung đột trong thỏa thuận không chỉ tạo ra những mâu thuẫn sâu sắc, những hành động gây hấn giữa các bên liên quan, mà đôi khi còn khiến các quốc gia láng giềng hoặc có mối quan hệ thân cận bị ảnh hưởng liên đới theo kiểu “**Cháy thành vạ lây**”. Ví dụ:

[18] Nếu hai nước không kiểm soát tốt tình hình, một cuộc chiến thương mại giữa hai bên hoàn toàn có thể xảy ra và kinh tế toàn cầu cũng chịu cảnh “**cháy thành vạ lây**”⁽¹⁸⁾.

Với các bài bình luận về chủ đề liên quan đến những bối cảnh căng thẳng, những xung đột trong quan hệ ngoại giao ngày càng gia tăng và khó có cơ hội tháo gỡ, hạ nhiệt, các tác giả thường lựa chọn thành ngữ “**Thêm dầu vào lửa**” để hàm ý những động thái, những hành động gây

⁽¹²⁾ Hải Vân, *Mệnh hổ chiến tranh*, Thứ Bảy, 02/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36589102-mieng-ho-chien-tranh.html>.

⁽¹³⁾ Đông Dương, *Nguy cơ một cuộc chiến*, Thứ Sáu, 01/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36580102-nguy-co-mot-cuoc-chien.html>.

⁽¹⁴⁾ Thanh Thủy, *Sứ mệnh “hạ nhiệt”*, Thứ Bảy, 14/07/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36999102-su-menh-%E2%80%99Chanhiet%E2%80%99D.html>.

⁽¹⁵⁾ Thăng Long, *Nguy cơ cuộc chiến thương mại mới*, Thứ Tư, 04/04/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35985702-nguy-co-cuoc-chien-thuong-mai-moi.html>.

⁽¹⁶⁾ Đông Dương, *Động lực mới của tự do thương mại*, Thứ Sáu, 09/03/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35754202-dong-luc-moi-cua-tu-do-thuong-mai.html>.

⁽¹⁷⁾ Thùy Dương, *Thế khó của nước Anh*, Thứ Hai, 28/05/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36539802-the-kho-cua-nuoc-anh.html>.

⁽¹⁸⁾ Thăng Long, *Nguy cơ cuộc chiến thương mại mới*, Thứ Tư, 04/04/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35985702-nguy-co-cuoc-chien-thuong-mai-moi.html>.

hấn giữa các bên trong quan hệ quân sự hay phi quân sự, thương lượng, đàm phán tài chính hay quan hệ ngoại giao là tác nhân trực tiếp làm căng thẳng thêm mối quan hệ vốn đã không được bình lặng. Ví dụ:

[19] *Mỹ và Thổ Nhĩ Kỳ đang dần xếp những mâu thuẫn chung quanh vấn đề lực lượng dân quân người Kurd. Nga phải đứng ra làm trung gian giữa Israel và Iran khi cuộc đối đầu giữa hai quốc gia này đang “thêm dầu vào lửa” ở Syria⁽¹⁹⁾.*

[20] *Trong lúc “nước sôi lửa bỏng”, việc I-xra-en mới đây công bố kế hoạch xây dựng gần 2.000 ngôi nhà định cư tại Bờ Tây, đồng thời phá bỏ ngôi làng Khan An A-ma của người Pa-le-xtin là động thái “thêm dầu vào lửa”, gây tổn hại nghiêm trọng triển vọng đàm phán về giải pháp hai nhà nước⁽²⁰⁾.*

Trong các vấn đề chính trị của các quốc gia, nhiều khi vấn đề an ninh quốc gia, vấn đề kinh tế hay chính trị được nhắc đến với tình trạng khẩn thiết, cấp bách, trong những bối cảnh gấp rút, cần phải hành động tức thời và tập trung giải quyết triệt để, tránh những hệ lụy phát sinh. Ở những tình thế cấp bách, các tác giả thường sử dụng thành ngữ chỉ tình thế gian nan, khó khăn ở dạng nguyên dạng như: *rối như canh hẹ, nước sôi lửa bỏng; căng như dây đàn, ngàn cân treo sợi tóc* hay các thành ngữ biến thể như: *nước đã đến chân* (cải biến từ thành ngữ *nước đến chân mới nhảy*) để biểu hiện tình trạng căng thẳng. Ví dụ:

[21] *Mặc dù là quốc gia đi đầu trong chính sách mở cửa đối với người nhập cư, song chính Đức cũng bị rơi vào tình trạng “rối như canh hẹ” bởi nội bộ bất đồng sâu sắc về chính sách tị nạn⁽²¹⁾.*

[22] *Những tia hy vọng mới đã xuất hiện trên bán đảo Triều Tiên, khi cả Triều Tiên và Hàn Quốc liên tiếp có những động thái tích cực, giúp xoa dịu mối quan hệ vốn “căng như dây đàn” trong năm 2017⁽²²⁾.*

[23] *Nhóm họp vào đúng thời điểm “nước sôi lửa bỏng” khi Mỹ và các đồng minh phương Tây vừa tiến hành không kích Syria, cuộc khủng hoảng tại quốc gia Trung Đông này cũng là đề tài “nóng” tại hội nghị⁽²³⁾.*

[24] *Trong bối cảnh “nước đã đến chân” và chỉ còn đúng 10 tháng nữa là Anh chính thức rời EU, Brúc-xen đang gia tăng áp lực yêu cầu London đẩy nhanh tiến trình đàm phán Brexit⁽²⁴⁾.*

⁽¹⁹⁾ Hà Anh, *Những nước cờ khó*, Thứ Năm, 31/05/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36570802-nhung-nuoc-co-kho.html>.

⁽²⁰⁾ Hà Văn, *Miêng hồ chiến tranh*, Thứ Bảy, 02/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36589102-mieng-ho-chien-tranh.html>.

⁽²¹⁾ Bảo Hà, *Loay hoay tìm lời giải*, Thứ Tư, 20/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36749402-loay-hoay-tim-loi-giai.html>.

⁽²²⁾ Minh Anh, *Tia hy vọng mới*, Thứ Ba, 09/01/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35236402-tia-hy-vong-moi.html>.

⁽²³⁾ TH, *Quyết tâm vượt qua thách thức*, Thứ Năm, 19/04/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36142602-quyet-tam-vuot-qua-thach-thuc.html>.

⁽²⁴⁾ Thùy Dương, *Thế khó của nước Anh*, Thứ Hai, 28/05/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36539802-the-kho-cua-nuoc-anh.html>.

[25] Điều này cho thấy, những nỗ lực cứu JCPOA khó có thể đảo ngược thực tế rằng, thỏa thuận lịch sử này đang ở thế “ngàn cân treo sợi tóc” và lợi ích của các công ty châu Âu tại thị trường I-ran đang bị đe dọa nghiêm trọng⁽²⁵⁾.

Với mỗi quốc gia, nguyên thủ quốc gia được xem là chính trị gia, là người thủ lĩnh, người cầm lái con tàu để đưa đất nước vượt qua mọi khó khăn, sóng gió và cập bến an toàn. Trước những tình trạng không mấy suôn sẻ mang tính quốc gia, họ cùng nội các phải trăn trở tìm các biện pháp mềm dẻo, linh hoạt để ứng phó, phù hợp với điều kiện thực tiễn, cứu vãn tình hình. Trong các diễn ngôn bình luận như vậy, các thành ngữ được các tác giả lựa chọn thường mang ý nghĩa thể hiện một giải pháp về vấn đề tài chính như “*thất lưng buộc bụng*”; hoặc thể hiện cách ứng xử khôn khéo mềm dẻo hướng tới hóa giải mối quan hệ song phương như “*đôi bên cùng có lợi*”, “*có đi có lại*”; hay thể hiện sự nỗ lực của các bên để cứu vãn tình hình như “*còn nước còn tát*”, “*thay ngựa giữa dòng*”. Ví dụ:

[26] Ngay sau cuộc bỏ phiếu bất tín nhiệm nêu trên, Quốc hội Tây Ban Nha đã chỉ định ông Sanchez làm Thủ tướng mới để tránh “*khoảng trống quyền lực*”. Tuy nhiên, việc “*thay ngựa giữa dòng*” này chưa bảo đảm một tương lai ổn định cho chính trường Tây Ban Nha. Một loạt thách thức đang chờ ông Sanchez và các cộng sự của ông trong chính phủ mới⁽²⁶⁾.

[27] Trước sức ép của làn sóng biểu tình, Thủ tướng Jordan H.Mulki đã buộc phải từ chức trong bối cảnh hàng nghìn người tụ tập bên ngoài Văn phòng Thủ

tướng ở thủ đô Amman để phản đối các biện pháp “*thất lưng buộc bụng*” của chính phủ⁽²⁷⁾.

Cũng có khi mối quan hệ ở trạng thái không như mong muốn, chỉ chực chờ bùng nổ, tác giả lựa chọn thành ngữ biểu trưng cho trạng thái mối quan hệ tiêu cực, có khả năng kích nổ như *Đội gáo nước lạnh*. Ví dụ:

[28] Với việc kết tội các hiệp định tự do thương mại (FTA) là thỏa thuận tối tệ và đánh cắp công ăn việc làm của nước Mỹ, ông D.Trăm đã “*đội gáo nước lạnh*” vào Hiệp định đối tác xuyên Thái Bình Dương (TPP), vốn được xem là kiểu mẫu của FTA thế hệ mới⁽²⁸⁾.

Không phải bất cứ chính sách hay giải pháp nào được các chính trị gia đưa ra cũng phù hợp với điều kiện, hoàn cảnh và tạo hiệu ứng tích cực. Đôi khi, chính sách phản tác dụng và gây hiệu ứng nghịch, có tác động tiêu cực trở lại với chính chủ thể của hành động, chính sách. Trong những bài bình luận như vậy, các thành ngữ thường được sử dụng mang hàm ý ngữ dụng sâu sắc như: *gậy ông đập lưng ông*, *lợi bất cập hại*. Ví dụ:

⁽²⁵⁾ Thế Anh. *Khi lợi ích bị đe dọa*, Thứ Sáu, 18/05/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36430202-khi-loi-ich-bi-de-doa.html>.

⁽²⁶⁾ Việt Hà, *Thách thức của ông P.Sanchez*, Chủ Nhật, 03/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36596402-thach-thuc-cua-ong-p-sanchez.html>.

⁽²⁷⁾ Anh Thu, *Món quà” đúng lúc*, Thứ Ba, 12/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36685102-mon-qua-dung-luc.html>.

⁽²⁸⁾ Thăng Long. *Rào cản của kinh tế toàn cầu*, Thứ Sáu, 26/01/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/35996802-rao-can-cua-kinh-te-toan-cau.html>.

[29] Xem ra, thực tế đang cho thấy chính sách thuế của ông Trump là “lợi bất cập hại”⁽²⁹⁾.

[30] Ngay sau khi Mỹ và Trung Quốc cùng tuyên chiến trong “cuộc chiến thương mại” vào cuối tháng 6 vừa qua, Cục Dự trữ Liên bang Mỹ (FED) và đa số các nhà phân tích kinh tế đều nhận định rằng, “cuộc chiến” này đang đưa nước Mỹ vào cảnh “gây ông đập lưng ông” và kinh tế toàn cầu cũng sẽ là nạn nhân của cuộc chiến này⁽³⁰⁾.

Trong các diễn ngôn bình luận chính trị, để diễn tả kết cục của các đàm phán trở thành vô nghĩa, cho thấy nỗ lực của các bên không đem lại kết quả, các tác giả thường lựa chọn thành ngữ đã *tràng xe cát*, *muối bỏ bể* để chỉ sự tổn công, vô ích không đem lại kết quả, hay thành ngữ *đổ xuống sông xuống bể* để phản ánh tình trạng bi đát của các nỗ lực hợp tác; *tiến thoái lưỡng nan* để phản ánh kết quả nửa vời của đàm phán, khiến cho đôi bên cùng khó xử, đi tiếp cũng không thể mà thoái lui cũng không xong. Ví dụ:

[31] *Tổng thống X.Mát-ta-ren-la đã tiến hành hai vòng tham vấn các chính đảng chủ chốt về khả năng lập Chính phủ mới, song việc làm của ông chỉ là “đã tràng xe cát” do lập trường của các bên quá khác nhau*⁽³¹⁾.

[32] Tuy nhiên, những cam kết của các nhà tài trợ chỉ như “muối bỏ bể” bởi công cuộc tái thiết Syria dự báo sẽ “ngốn” hàng chục tỷ USD trong khi mọi việc gần như chưa thể bắt đầu do xung đột chưa dừng lại⁽³²⁾.

[33] “Hồ sơ hạt nhân” Iran có nguy cơ trở lại vạch xuất phát, những nỗ lực đàm phán và ngoại giao liên quan JCPOA đang đứng trước viễn cảnh bị “đổ xuống sông xuống bể”⁽³³⁾.

[34] Trong khi đó, thực tế hiện nay, Mỹ dường như rơi vào thế “tiến thoái lưỡng nan” khi sự hậu thuẫn mà Washington dành cho lực lượng người Kurd ở Syria đã làm sút mẻ quan hệ đồng minh với Thổ Nhĩ Kỳ, đẩy Ankara bắt tay hợp tác với Moscow trong vấn đề Syria⁽³⁴⁾.

Như vậy, có thể nhận thấy, rõ ràng, giá trị biểu trưng của thành ngữ đã khiến cho tính phê phán, bình giá trong các chủ đề bài viết thêm sức nặng, tăng tính biểu cảm cho nội dung bài viết. Việc dẫn thành ngữ trong các diễn ngôn bình luận chính trị là cả một nghệ thuật dụng ngôn của người viết, góp phần làm tăng giá trị biểu cảm, tạo sự hấp dẫn và cuốn hút đối với độc giả

⁽²⁹⁾ Thùy Dương, *Lợi bất cập hại*, Thứ Ba, 19/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36741802-loi-bat-cap-hai.html>.

⁽³⁰⁾ Việt Hà, *Nạn nhân của “cuộc chiến”*, Chủ Nhật, 15/07/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/37007402-nan-nhan-cua-%E2%80%9Ccuoc-chien%E2%80%9D.html>.

⁽³¹⁾ Thùy Dung, *Hy vọng mong manh*, Thứ Bảy, 21/04/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36168202-hy-vong-mong-manh.html>.

⁽³²⁾ Bảo Anh, *Muối bỏ bể*, Thứ Bảy, 28/04/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36246002-muoi-bo-be.html>.

⁽³³⁾ Mỹ Anh, *Nguy cơ trở về “vạch xuất phát”*, Thứ Sáu, 29/06/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/36847102-nguy-co-tro-ve-%E2%80%9Cvach-xuat-phat%E2%80%9D.html>.

⁽³⁴⁾ Bảo Trân, *Động thái được chờ đợi*, Thứ Tư, 18/07/2018, <http://nhandan.com.vn/thegioi/binh-luan-quoc-te/item/37036702-dong-thai-duoc-cho-doi.html>.

do giá trị biểu trưng của các thành ngữ mang lại.

Có thể nói, nhờ những câu thành ngữ, tục ngữ, mỗi báo cáo đã chuyển tải được lượng thông tin lớn, có thêm sức hấp dẫn và trở nên rất gần gũi với độc giả. Thành ngữ như một mã văn hóa, giúp cho ngôn ngữ báo chí cô đọng, súc tích, ý tại ngôn ngoại, thêm sinh động và có khả năng diễn đạt tối ưu những thông tin mà người viết muốn gửi gắm tới độc giả.

3. Kết luận

Qua khảo sát 120 bài viết trên báo nhandan.com.vn, chúng tôi nhận thấy thành ngữ được sử dụng khá nhiều, linh hoạt và sinh động trong nội dung bài viết; chủ yếu được vận dụng dưới hình thức sử dụng nguyên dạng. Việc sử dụng thành ngữ trong các diễn ngôn bình luận có xu hướng phân hóa thành hai hướng tích cực và tiêu cực theo mục tiêu của bình luận. Dưới góc độ dụng học, việc vận dụng thành ngữ trong diễn ngôn bình luận đúng ngữ cảnh đã phát huy giá trị hàm ngôn, "ý tại ngôn ngoại" của thành ngữ, không chỉ tạo tính khúc chiết cho diễn ngôn, mà còn góp phần tăng tính biểu đạt và giàu sức thuyết phục đối với người đọc.

Nhờ tính khái quát cao của thành ngữ mà thông tin trong các diễn ngôn chính trị thường được truyền tải đến độc giả đảm bảo tính hiệu quả, vừa ngắn gọn, giản dị, vừa dễ nhớ. Việc sử dụng thành ngữ trong các tác phẩm báo chí không chỉ giúp tăng sức biểu đạt mà còn tăng hàm lượng thông tin, tăng giá trị biểu

trưng, biểu cảm cho một tác phẩm báo chí, khiến cho hàm lượng thông tin trở nên phong phú và giàu tính tầng bậc, tạo sức hấp dẫn cho độc giả và góp phần tạo nên một cảm xúc thẩm mỹ từ góc độ người tiếp nhận.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vũ Thúy Anh, Vũ Quang Hào (2000), *Từ điển thành ngữ - tục ngữ Việt Nam*, Nxb. Văn hóa Thông tin, H.,
2. Hoàng Anh (1998), "Một số thủ pháp nhằm tăng cường tính biểu cảm trong ngôn ngữ báo chí", *Tạp chí Ngôn ngữ và Đời sống*, số 7.
3. Nguyễn Đức Dân (2007), *Ngôn ngữ báo chí - những vấn đề cơ bản*, Nxb. Giáo dục.
4. Nguyễn Thị Thu Hà (2013), *Khảo sát thành ngữ trên báo An ninh Thế giới*, Luận văn thạc sĩ Ngôn ngữ học, Đại học Đà Nẵng.
5. Vũ Quang Hào (1992), "Về biến thể của thành ngữ, tục ngữ", *Tạp chí Văn hóa dân gian*, H., số 1.
6. Vũ Quang Hào (2001), *Ngôn ngữ báo chí*. Nxb. Thông tấn.
7. Phạm Thị Thoan (2011), "Việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ trong ngôn ngữ báo chí ngành công an", *Tạp chí Ngôn ngữ và Đời sống*, số 9.
8. Nguyễn Thị Bích Hạnh, Đặng Hoàng Lan (2018), "Việc sử dụng thành ngữ, tục ngữ trên báo điện tử Dantri.com", *Tạp chí Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam*, số 4 (54).